

Suunnitelmallisella harjoittelulla kohti vetreämpää yhdenvertaisuutta

Asenne kunnossa ja taustalla hyvää treeniä

Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry:llä on vahvat, jo emojärjestöjen historiaan juurensa juontavat, taustat yhdenvertaisuustyössä liikunnan ja urheilun kentillä. Liikuntaa kaikille lapsille -hanke (2002–2008) ja Kaikille Avoin -ohjelma (2006–2010) ovat esimerkkejä työstä, jolla yhdenvertaisempia liikkumisen mahdollisuuksia ja avoimempaa asenneilmapiiriä on edistetty yhteistyössä eri kumppaneiden kanssa.

VAU:n visiona vuodelle 2021 on ”Elinvoimainen vammaisurheilu ja -liikunta – yhdessä ja erikseen”. YK:n yleissopimukseen vammaisten ihmisten oikeuksista pohjautuvassa yhdessä ja erikseen -ajattelussa keskiöön nousee yksilön mahdollisuus löytää ja vapaus valita itselleen sopiva harrastus ja tapa harrastaa. Visiomme toteutuessa harrastaa voi, lajista riippuen, joko osana laajempaa vammattomien lajikulttuuria tai vertaisryhmässä. Kumpikin näistä valinnoista nähdään arvokkaana. Toiminnassamme keskeinen inklusioajattelu myös tukee yhdessä ja erikseen -visiota kiinnittäen huomion valinnan mahdollistaviin olosuhteisiin. Myös yhdenvertaisuussuunnittelussa on kysymys nimenomaan näiden mahdollista vien olosuhteiden luomisesta.

Päivittäisharjoittelulla luodaan perusta

Vammaisten henkilöiden ja elinsiirron saaneiden liikunnan ja urheilun edistäminen on toimintamme ydin ja kaikille avoimen toiminnan mahdollistavat olosuhteet monipuolisen vaikuttamistoimintamme kärki. Esimerkiksi koulutuksissamme, joita on tarjolla kattavasti ympäri Suomea, viedään vahvasti kaikille avoimen toiminnan viestiä eteenpäin ja tarjotaan työkaluja erilaisten liikkujien mukaan ottamiseen toimintaan. Koulutuksemme tavoittavat paitsi sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan opiskelijoita ja ammattilaisia, myös kerho-ohjaajia, päivähoidon henkilökuntaa, urheiluseuratoimijoita ja valmentajia. Kouluttajissamme on paljon henkilöitä, joilla on itsellään jokin vamma, mikä onkin meille keskeinen arvovalinta.

Liikunnan ja urheilun asenneilmapiiriä pyritään avartamaan osana lähes kaikkea toimintaamme. Esimerkiksi järjestämämme kilpailu- ja muut urheilutapahtumat toimivat aina samalla myös asenteiden muokkaajana ja tiedon levittäjänä yhdenvertaisista harrastamisen mahdollisuuksista. Monissa tapahtumissamme on mukana paljon opiskelijoita ja muita vapaaehtoisia, jotka pääsevät samalla tutustumaan vammaisurheilun ja -liikunnan mahdollisuuksiin ja edellytyksiin.

Viestinnässämme huomioidaan läpileikkaavasti monipuolinen näkyvyys paitsi eri vammaryhmille, myös esimerkiksi eri sukupuolille ja etnisille ryhmille. Arvostavia tapoja puhua ja kirjoittaa marginalisoiduista ryhmistä arvioidaan viestinnässämme itsekriittisesti, pyrki myksenä kehittämään toimijuutta ja yksilöllisyyttä painottavaa ja stereotyyppistä haastavaa ilmaisua.

VAU:n luottamushenkilöiden valinnassa huomioidaan yhdenvertaisuus aina mahdollisuuksien mukaan. Ehdollepanotoimikunta on ohjeistettu ottamaan huomioon mm. alueellinen ja eri vammaryhmien edustus. Lisäksi on pyritty tasapainottamaan luottamushenkilöiden sukupuolijakaumaa ja kannustamaan lisää naisia mukaan luottamuselimiin. Tämä työ jatkuu myös tulevaisuudessa.

Seuraavan kolmivuotiskautemme (2016 – 2018) strategisena painopisteenä on vammaisliikunnan ja -urheilun kehittäminen seura- ja yhdistystoiminnassa. Tämä tulee entisestään korostamaan kaikille avoimen toiminnan näkökulman ja tekemämme laadukkaan olosuhdetyön jalkauttamista seura- ja yhdistystasolle. Uudistuneen lainsäädännön ja valtioneuvoston ohjeistuksen myötä ajankohtaiseksi tullut yhdenvertaisuuden edistämisen suunnitelmallinen kirjaaminen tulee tukemaan meitä hyvin myös tässä työssä.

Kuntokartoitus tukena harjoitus suunnitelman laatimisessa

VAU:n yhdenvertaisuussuunnitteluprosessi käynnistyi keväällä 2015. Suunnitelman käytännön toteutuksesta vastaamaan valittiin koulutuskoordinaattori Piia Korpi. Sovittiin, että Korpi vastaa esikartoituksen tekemisestä ja suunnitelman laatimisesta tämän pohjalta, toiminnanjohtajaa, henkilöstöä ja hallitusta prosessin eri vaiheissa osallistaen.

VALO:n tuottama yhdenvertaisuuden toteutumista järjestössä kartoittava sähköinen kysely toteutettiin keväällä 2015. Kysely suunnattiin ohjeistuksen mukaan järjestön työntekijöille ja hallitukselle. Kyselyyn osallistui määräaikaan mennessä 14 vastaajaa – 6 naista, 8 miestä. 10 vastaajista oli työntekijöitä ja 4 hallituksen jäseniä. Vastausprosentiksi muodostui 60, työntekijöiden osalta n. 70 ja hallituksen osalta 50. Hallituksen melko pieneksi jäänyttä vastausprosenttia selittänee osaltaan se, että VAU:n uusi hallitus oli vasta aloittanut työnsä ja mukana on monia kokonaan uusia luottamushenkilöitä, joilla ei ole vielä ehkä tarkkaa käsitystä yhdenvertaisuuden toteutumisesta toimintamme eri säikeissä.

Tulevaisuudessa olisi kiinnostavaa ja tärkeää selvittää yhdenvertaisuuden toteutumista myös VAU:n jäsenyhdistyksissä ja -seuroissa. Tämä tulee kuitenkin olemaan paljon työtä ja suunnittelua vaativa prosessi, johon täytyy varata aikaa ja resursseja huomattavasti järjestön prosessia enemmän.

Kyselyn keskeiset tulokset ovat olleet esillä ja keskustelussa toimiston yhteisillä aamukahveilla ja ne on esitelty myös hallitukselle. Aikataulun ollessa mm. tapahtuma- ja lomakalenterien suhteen melko haastava, jää syvällisempi keskustelu, työstö ja viestintä esiinnoisseista aiheista vielä tulevaan. Tarkoituksena on jatkaa yhdenvertaisuusprosessia paitsi suunnitelmassa esitettyjen toimenpiteiden käytäntöön viemisen, myös eri yhdenvertaisuuden teemoihin pureutuvan aktiivisen keskustelun merkeissä. Kyselystä käy ilmi, että niin toimiston työntekijät kuin hallituksen luottamushenkilötkin ovat erittäin motivoituneita edistämään yhdenvertaisuuden toteutumista omassa työssään. Tämä on erinomainen lähtökohta sille, etteivät suunnitelmat jää VAU:ssa vain paperille.

Peruskunto hyvä, mutta eräät ominaisuudet kaipaavat vielä lisää harjoitusta....

Toteuttamamme sähköisen kyselyn pohjalta yhdenvertaisuuden nykytila näyttää VAU:ssa pääpiirteissään hyvältä, paikoin jopa erinomaiselta. Kuitenkin myös selkeitä kehityskohteita on kartoituksen tuloksista löydettävissä.

Vahvasti positiivisia yhdenvertaisuuden osa-alueita VAU:ssa ovat innostava, moniarvoinen ja avoin yleinen ilmapiiri, sekä koko järjestön työntekijät ja hallituksen kattava vahva sitoutuneisuus yhdenvertaisuuden edistämiseen. Vammaisten henkilöiden ja elinsiirron saaneiden liikunta- ja urheilumahdollisuuksien edistäminen on järjestömme toiminnan ytimessä, mikä näkyy luonnollisesti myös kyselyn tuloksissa yhtenä onnistumisemme paikkana. Nyt päättyvän kolmivuotiskautemme strategisena painopisteenä ollut

olosuhdetyö esteettömyyden ja saavutettavuuden näkökulmista nousee samoin selkeästi esille järjestömme vahvuutena yhdenvertaisuuden edistämässä. Olosuhdetyön puitteissa toteutetut esteettömyyskartoitukset, tiedon tuottaminen, viestintä ja vaikuttaminen keräävät ansaittua kiitosta myös avoimissa vastauksissa.

Muutamilla osa-alueilla vastausten hajonta on merkillepantavan suurta. Tämä osoittaa avoimen yhteisen keskustelun ja selkeämmän määrittelyn tarvetta näiden asioiden kohdalla. Tällaisia aihepiirejä kyselyn perusteella ovat tarve sukupuolten välisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi, tarve seksuaaliseen suuntautumiseen tai sukupuoli-identiteettiin liittyvän yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja tarve etnisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Koska vammaisurheilujärjestönä toimimme lähtökohtaisesti marginalisoitujen kentällä ja suhteutamme monia asioita vammattomien valtavirtaan, on riskinä, ettemme aina näe edustamaamme marginaalia sitäkin hyvin moniulotteisena ja myös itsessään paikoin marginalisoivana. Vammaisurheilua ja -liikuntaa vaivaavat valtavirran tavoin vahva sukupuolittuneisuus ja heteronormatiiviset oletukset, minkä lisäksi etniset vähemmistöt saattavat olla osin jopa heikommin edustettuina toiminnoissamme kuin vammattomien puolella.

Selkeästi omaan ydintoimintaamme liittyvä tarve toimintakykyyn liittyvän yhdenvertaisuuden edistämiseksi kerää samoin vastauksia joissa tarve koetaan vahvana ja toisaalta vastauksia, joissa tarvetta ei tässä kohden koeta. Tämä viestinee aidosta huolesta, tulevatko eri vammaryhmien tarpeet ja toiveet huomioiduksi järjestömme toiminnassa.

Selkeästi eniten korjattavaa järjestömme toiminnassa löytyy kyselyn perusteella kielellisen yhdenvertaisuuden, eri-ikäisten yhdenvertaisuuden ja taloudellisen yhdenvertaisuuden edistämässä. Vaikka tarve ”vähemmistöjen vähemmistöjen” paremmalle huomioimiselle toiminnassamme näyttäytyy osin myös ristiriitaisena kyselyssä, nostetaan avoimissa vastauksissa voimakkaasti esille tarve huomioida esimerkiksi sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt, maahanmuuttajat ja etniset vähemmistöt entistä kohdistetummin VAU:n toiminnassa.

...kohdennetuilla harjoitteilla vahvistetaan näitä ominaisuuksia

Yhdenvertaisuuden edistäminen perustuu pitkälti arjen päivittäisiin asioihin – siihen, että osataan ottaa ja sitoudutaan ottamaan huomioon erilaisia näkökulmia omassa työssä. Seuraavat kohdennetut toimenpiteet tukevat toimintamme kehittämistä entistä yhdenvertaisempaan suuntaan ja samalla myös lisäävät osaamistamme erilaisten näkökulmien huomioimisessa.

1. Vammaisurheilua ja -liikuntaa kehdosta kiikkustuoliin

Ikääntyvän jäsenistömme liikunta-aktiivisuuden lisäämiseksi järjestämme uudistetun, kahdesta lähijaksosta ja näiden välillä toteutettavista oppimistehtävistä koostuvan Iloliikuttaja-vertaisohjaajakoulutuksen keväällä 2016. Iloliikuttaja-kuntoliikuntaohjelmaan rekrytoidaan uusia vertaisohjaajia yli vammaryhmärajojen. Vertaisohjaajatoiminnan tueksi tuotetaan liikuntavinkkimateriaali, jossa ikääntyvien liikkujien tarpeet ja erilaiset toimintakyvyt on hyvin huomioitu. Iloliikuttaja-koulutuksista ja vertaisohjaajatoiminnan vahvistamisesta ja kehittämisestä vastaa VAU:ssa tapahtumakoordinaattori Tiina Siivonen.

Lasten ja nuorten liikuntaharrastuksen löytämisen tueksi toteutamme vuonna 2016 VALTTI-pilotin. VALTTI-pilotissa yhteensä noin 70 lasta ja nuorta 14:lta eri paikkakunnalta saa avukseen henkilökohtaisen

vammaisliikunnan konsultin, jonka tehtävänä on yhdessä lapsen ja perheen kanssa kartoittaa harrastusmahdollisuuksia ja saattaa ”kädestä pitäen” lapsi kokeilemaan eri liikunta- ja urheilumuotoja esimerkiksi paikallisiin seuroihin. Ideana pilotissa on kehittää toimiva malli, jonka avulla vammaiset lapset ja nuoret löytävät itselleen sopivan harrastuksen ja pääsevät tuetusti mukaan liikunnan ja urheilun maailmaan. VALTTI-pilotti toteutetaan oppilaitosyhteistyössä, osana EU-rahoitteista SEDY-hanketta (Sport Empowers Disabled Youth). Pilotista vastaa VAU:ssa tutkimus- ja kehittämisspäällikkö Aija Saari.

2. Huomio kielipelikentän saavutettavuuteen

Selvitetään ja listataan keväällä 2016, mitä materiaaleja ja palveluita meillä on saatavilla ruotsiksi, englanniksi ja selkokielellä ja varmistetaan, että koko henkilöstöllä on tieto näistä.

Arvioidaan selvityksen pohjalta tarkemmin, miten ei-suomenkielistä tarjontaa olisi tarvetta lähteä tulevaisuudessa kehittämään. Huomioidaan kielenäkökulma uusia materiaaleja tuotettaessa ja tuotetaan lisää tietoa myös selkokielellä. Viestinnän kohdalla asiasta vastaa tiedottaja Lauri Jaakkola.

Viittomakieleen liittyvissä asioissa konsultoidaan Kuurojen Liittoa ja Suomen Kuurojen Urheiluliittoa.

Pyritään löytämään vuoden 2016 aikana ruotsinkielentaitoinen kouluttaja Sherborne-koulutuksiin, joista tällainen puuttuu. Yhteistyössä ruotsinkielisen FDUV-verkoston kanssa selvitetään, millaisia mahdollisia koulutustarpeita olisi ruotsin kielellä ja miten näihin voitaisiin parhaiten vastata. Koulutuspuolen asioista vastaa koulutuskoordinaattori Piia Korpi.

3. Vähemmistöjen vähemmistökin näkyviksi

Nostetaan erilaisia sukupuolten väliseen, seksuaaliseen ja etniseen tasa-arvoon liittyviä teemoja suunnitelmallisesti esille henkilöstön yhteisissä kohtaamisissa ja herätetään keskustelua siitä, miten nämä näyttäytyvät vammaisurheilun ja liikunnan kentillä. Tuotetaan avoimen keskustelun ja uusien näkökulmien avaamisen kautta monipuolisempaa käsitystä vammaisesta tai elinsiirron saaneesta liikkujasta toimintamme lähtökohdaksi ja opitaan tunnistamaan sellaisia piiloisia puhe- ja toimintatapoja, joilla saatamme sulkea osan potentiaalisesta kohderyhmästäme toimintamme ulkopuolelle.

Yhtenä konkreettisenä avauksena seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen suuntaan VAU osallistuu kesällä 2016 Helsingin Pride-kulkueeseen ja puistojuhlaan ja haastaa myös muut urheilujärjestöt mukaan. Pride-viikon yhteydessä Helsingissä järjestetään suuri, kansainvälinen, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille suunnattu Eurogames -urheilu-, kulttuuri ja ihmisoikeustapahtuma. Kun tapahtuman ohjelma tarkentuu, selvitetään, millaisia mahdollisia näkymisen ja oppimisen paikkoja tämä tarjoaa meille. Yhteisiä keskusteluja fasilitoi ja Pride-kulkueeseen osallistumista koordinoi koulutuskoordinaattori Piia Korpi.

Selvitetään, olisiko tarvetta erityisesti maahanmuuttajille suunnatun lajikokeilupäivän tai matalan kynnyksen perheliikuntatapahtuman (Sporttitori) järjestämiseen ja järjestetään tällainen tarpeen mukaan vuoden 2016 aikana. Asiasta vastaavat tapahtumakoordinaattori Tiina Siivonen ja nuorisotoiminnan suunnittelija Tuomas Törrönen.

Myös taloudellinen yhdenvertaisuus ja toimintakykyyn liittyvä yhdenvertaisuus nostettiin kyselyssä esille kehittämisen paikkoina VAU:n toiminnassa. Mitä taloudelliseen yhdenvertaisuuteen tulee, toimenpiteenä

tässä kohden riittänee viestinnän tehostaminen VAU:n olemassa olevista taloudellisen tuen muodoista, kuten Startti-stipendistä ja Ahos-apurahasta. Tukilinja-lehden rahoittamalla Startti-stipendillä tuetaan polun alkupäässä olevia urheilijoita ja liikkujia esimerkiksi välinehankinnoissa ja harrastukseen liittyvissä muissa kustannuksissa. Stipendi voidaan myöntää myös yhdistykselle tai seuralle uuden liikuntatoiminnan käynnistämiseen tai jäsenistön liikunta-aktiivisuuden kannustamiseen liittyviin kuluihin, kuten erilaisiin lajikokeiluihin. SPR:n alaisen Ahos-säätiön myöntämät ja VAU:n koordinoimat apurahat mahdollistavat kouluttautumisen ja osaamisen kehittämisen vammaisurheilun ja -liikunnan parissa toimiville vapaaehtoisille ja ammattilaisille, mikä voi osaltaan madaltaa kynnystä vammaisille henkilöille suunnatun liikuntatoiminnan kehittämiseksi seuroissa ja yhdistyksissä.

Kustannustaso toiminnassamme on sinänsä matalampi kuin usein vammattomien puolella ja esimerkiksi SOLIA:n puitteissa on tarjolla paljon ilmaisia kokeilutapahtumia ja edullinen välinevuokrausmahdollisuus. Edullisesta hintatasosta huolehtiminen myös tulevaisuudessa tasapainottaa osaltaan vammaisten henkilöiden keskimäärin vammattomia heikompaan taloudelliseen tilanteeseen.

Toimintakykyyn liittyvän yhdenvertaisuuden tarkempi tarkastelu ja kehittäminen voisi hyötyä edustamiemme eri vammaryhmien ja elinsiirron saaneiden potentiaalisten harrastajamäärien ja käytössämme olevien työ- ja taloudellisten resurssien jakautumisen analyysistä. Tällaisen selvityksen toteuttaminen on kuitenkin sen verran suuri ja monitulkainen prosessi, että se jää tässä kohden tulevaisuudessa harkittavaksi. Aiheeseen liittyvää keskustelua voidaan hyvin käydä esimerkiksi jossain toimiston ja hallituksen yhteisessä kehittämispäivässä ja pohtia sen pohjalta mahdollisia kehittämisideoita ja huomioimisen paikkoja.